

(pl. köldökbetegségeket, az újszülöttkori vérmérgezést stb.), ismertetve a koraszülött gyermekeket, felvilágosítást nyújt a koraszülött életképességére vonatkozólag. Majd áttér az egészséges csecsemő táplálására (az első szopás, szoptatási nehézségek, közben gyakorlati útmutatásokkal szolgál az anyáknak ezzel összefüggő higiéniájára, mesterséges táplálék stb.), testi és szellemi fejlődésére és a csecsemő ápolására. Részletesen ismerteti a csecsemőkori betegségeket (táplálkozási betegségek, alkati rendellenességek, angolkór, légutak hurutja, himlőoltás, stb.) utalva azok megelőzésére és gyógyítására. — Dénes nemcsak jó orvosnak, hanem jó pedagógusnak is bizonyul. Munkájában elszórtan érdekes pedagógiai megjegyzéseket találunk: pl. a csecsemőkorban, mintegy a későbbi nevelés bevezetéséül leg-hatásosabb eszköz a renدهz szoktatás, a táplálék szabályszerű adagolása, ez a modern pedagógiában gyakran visszatérő gondolat, rámutattak u.i. arra, hogy a szabályos táplálás a tökéletes életritmus és a gyermek ren-dehez szokásának kialakítója.

A gyermekkor és a gyermekkori betegségekre vonatkozó gondolatait a jelen ismertetésben mellőzzük. E helyett inkább a könyv második részét, Dr. Schächter Antal: *„Tudnivalók a gyermekkor lelki zavarairól és a nevelés lelki egészségéről”* c. tanulmányát elemezzük röviden, mert ez közelebbről érdekelheti a folyóirat olvasóit. Abból a tételből indul ki, hogy a felnőtteknél tapasztalt beteges lelkiállapotok, a gyermekkorban elszenvedett nevelési hibákkal vannak összefüggésben. Ezért kutatja a gyermekkori lelkizavarok eredetét (átöröklés) és szomorú változatait: Szól a gyengeelméjűségről, »a túljó és túlrossz gyermekről«, különféle patológiás esetről, még a hisztériáról is. Mindenütt rámutat arra, mi a szerepe a nevelésnek, a pszichoterápiának ezekkel a bajokkal szemben. Tanulságos fejezetek szólnak továbbá a gyermek erkölcsi fogvatkozásairól is (pl. hazudozás, lopás, túlságos ábrándozás, félelem stb.). A serdülés korának külön részt szentel a szerző. Ezek a részek az orvosi szaktudomány mellett kellő lélektani érzékkel vannak megírva. Pedagógiai tudását a szerző különösen a nevelők hibájáról írt fejezetekben mutatja meg (464—481. ll.). Józan és kritikai felfogást mutat olyan kérdésekben, mint az Oedipusz-komplexum. Ezt helyesen értelmezi Adler szellemében (elveti Freud éré-deti túlzó elméletét). A szülőket inti, hogy tárgyilagosság legyenek a neve-lésben, alkalmazkodjanak a gyermekhez, szolgáljanak példaképül stb. Vé-gül a környezeti hatásokról, az intézeti és kollektív nevelésről olvashatunk a könyvben komoly tanácsokat. (Békési Gizella.)

Leopold Manderla: Der geschichtliche Unterricht. Quelle & Meyer, Leipzig 1931. 168 l. Ára füzve 5.60 M, kötve 7.— M.

A magyar polgári iskola legközelebbi külföldi rokona, a hat osztályos porosz-szász *Mittelschule* (az *Oberschule* vagy *höhere Schule* nevet viselő középiskola kilenc osztályos) a világháborút követő időszakban hatalmas lendületnek indult. A modern élet követelményeihez simuló tanterve, a tanárképzés egységesítésére és korszerű megreformálása, a hivatalos té-nyezők megértő támogatása és a társadalom lelkes felkarolása előkelő helyet biztosítanak a polgári iskolának a német köznevelésben: az élet

iskolája lett. A helyes irányú fejlődés megérlelte a sajátos polgári iskolai pedagógia kialakulását. A »Die Unterrichtsfächer der Mittelschule in Einzeldarstellungen« című didaktikai könyvsorozat kiváló szakemberek tollából közli az egyes tantárgyak tanítási módszerét. A magyar polg. isk. tanárokat közelebbről érdeklő kötetek:

Winter: Der deutsche Unterricht. 2. kötet

Manderla: Der geschichtliche Unterricht

Hollmann: Der erkundliche Unterricht

Siemon: Der mathematische Unterricht

Brohmer: Der naturkundliche Unterricht

Manderla történetdidaktikai műve két részre osztható: az első rész (I.—VII. fejezet) elméleti alapvetést ad, a második rész (a VIII. fejezet) 12. mintatanításban a történettanítás gyakorlati megoldását mutatja be.

Az I. fejezet a történettanítás célját állapítja meg. A polgári iskola általános képzést nyújtó iskola, mégis sajátos hivatása van. E két szempont szabja meg a történettanítás célját. Az általános cél: a történelmi fejlődés ismerete alapján a jelen politikai, gazdasági és társadalmi viszonyainak megértése, a hazaszeretet fejlesztése, az állampolgári érzület nevelése; a sajátos cél: egészséges nemzeti és erkölcsi tartalommal áthatott polgári középosztály nevelése.

A II. fejezet a polg. isk. tanuló lélektanával foglalkozik, amelyre a modern didaktika két alapproblémája: az anyagkiszemelés és a módszeres eljárás épül.

A polgári iskola a népiskola egyenesvonalú folytatása, nem szabad a kettő között áthidalhatatlan ürt támasztani. Ehhez szükséges a polg. isk.-ba lépő tanuló lelkivilágának ismerete. Ez pedig a következő: A külső világ felfogását már nem egyoldalúan csak a belső élet határozza meg, mert a valóságérzés felébredt és erősödött úgy, hogy a szubjektív hajlam mindig jobban háttérbe szorul az objektív mögött. A mesekor passzivitását lassan felváltja az akarattal irányított cselekvőkészség. Az eddigi tanítás fejlesztette a szókészletet, a megfigyelőképességet, a képzeletet, az érzelmi életet s ezek mind tettekre serkentenek. A gondolkodókészség határozott iskoláztatásban részesült, azonban megnyilvánulása még eléggé kezdetleges és többnyire az érdekiekkel kapcsolatos, vagy azoktól függ. Az időképzet is fejlődésnek indult. A gyermek a múltat, jelent, jövőt, egyidejűséget és egymásutániséget meg tudja különböztetni, de az időfolyamat minden fejlődése ellenére még tökéletlen. A történelem iránti érdeklődést fejlesztették a bibliai történetek, a mondák és legendák, a helytörténeti események. A gyermek a családi közösségből kinőve megismerkedett a szülőfölddel és alkalmas a további fejlődésre. A szociális élet egyszerű képzetei — honismereti színezettel — többnyire megvannak. A család, iskola, község, foglalkozás, vallási élet egyszerű megnyilvánulásainak ismerete megadja távolabbi életformák megértéséhez a fejlődés lehetőségét. A gyermek életében a sajátos »én« uralkodik, bár a családhoz és az iskolai osztályhoz való tartozás nem maradt hatás nélkül.

A polg. isk. tanuló lelki fejlődésében két szakaszt lehet megkülönböztetni: a 10—12 és a 13—16 éves életkort.

A 10—12 éves korban a valóságérzés jelentékeny fejlődést mutat.

A lehetséges és lehetetlen élesen elkülönül. A mondákkal szemben fölmerül a kételkedés. Azonban a mindennapi élet rideg valósága nem elégíti ki a gyermeket. Lelkében föltámad a szokatlan, nagy, kalandos, hősies és a távoli iránti vonzalom. Élénk képzelete alkalmas az események újraélésére. Az élénk képzetet az értelemmel kell szabályozni, amely a képzetet rendkívülisége ellenére is érzékiekhez van kötve. A gondolkodó tevékenység többnyire csak a konkrét egyes esetekkel kapcsolatban lehet sikeres, az általánosságok gyors fáradtságot és figyelmetlenséget idéznek elő. Rendszeres történelmet aligha lehet ezen a fokon tanítani, mert a gyermek még túlságosan »történetekben« gondolkodik. Az emlékezet megerősödött. A tanuló könnyen jegyzi meg az eszményeket, neveket és számokat. A távolinak és réginek a kedvelése, a rendszerezés iránti törekvés és a számsor teljes ismerete lehetővé teszik a történet tényeinek az időfolyamatba való beillesztését. A földrajzi ismeretek bővülése elősegíti az események színhelyének elképzelését. A tanuló akkor érti meg és tartja emlékezetében a történelmi eseményeket és személyeket, ha az előbbieket konkrét egyes esetekben, az utóbbiakat pedig szemléletesen ábrázoljuk. A gyermeknek az azonos viszonyok között lévő embertársaihoz való kapcsolata mindinkább mélyül, a pajtáskodás megkezdődik és fejlődik.

A 13—16 éves kor további fejlődést mutat, mely a történettáitást előnyösen befolyásolja. Eleinte mindkét nem érdeklődése az eleven valóság s a hősök felé irányul, majd pedig fokozatosan szembetűnik a lelki differenciálódás: a leány a csendes munkálkodást kedveli, míg a fiú továbbra is a küzdelmesben, a nehézségek legyőzésében és jelentős tettek megvalósításában leli örömet. Mindkét nemnél elsősorban az értelem indul fejlődésnek, az elvont gondolkodási készség erősödik. Az erkölcsi öntudat és az erre vonatkozó érzelmek igen határozottan fejlődnek. A történelmi egyéniségek nagy hatással vannak a tanuló lelkére; tőlük bátorságot, kitartást, hűséget, kötelességteljesítést, önralmát s a közösség iránti önfeláldozó odaadást tanul. Kifejlik az erkölcsi törvény fogalma, még pedig a leányoknál érzelmi, a fiúknál értelmi színezettel. A tanulóknak a régi korok szellemébe való beható elmélyedési képessége állandóan erősödik, teljes kifejlődése azonban későbbi fejlődés eredménye. A tanuló határozott áttekinzésre, logikai összefüggések meglátására, a fejlődés vonalának megértésére, a jelennek a múlt eredményeként való felfogására képes. Az általános fogalmak iránti érzék kezd elevenedni. A földrajzi ismeretek teljes kibővülése az embereknek és életformáknak tapasztalás, olvasás és tanulás útján való megismerése, az »én« helyébe a »mi« fogalmának fokozatos kialakulása a történettáitítás számára felbecsülhetetlen értéket jelent.

A III. fejezet a tanítás anyagáról szól. Az anyagkiválasztás a történettáitítás legnehezebb és legvitatottabb kérdése, szenvedélyes harcok középpontja. A szerző túlzástól óvakodva a leghelyesebb álláspontot foglalja el: nem hódol a régi iskolának, de elutasítja a szélsőséges követeléseket is. Főtörekvése a történettáitítás eredményességét veszélyeztető pozitivizmus elkerülése; az adathalmazt gondos pedagógiai szelekcióval megrostálja, s csak azt tartja felvehetőnek a tantervbe, ami ma is eleven erővel hat. Így lehet a tanítást a verbalizmus veszedelmétől megóvni és nevelő hatásává tenni. Az anyagkiválasztás szempontjai: a tanítás gerince a nemzeti törté-

nelem; a politikai — és művelődéstörténelem egyformán jelentős; csak az állampolgári nevelést szolgáló anyagnak van jogosultsága; ami a tanítás célját nem szolgálja, mellőzendő; a békés fejlődés mellett a jelentékeny háborúk is szóhoz jutnak; figyelemmel kell lenni a történelem kimagasló egyéniségeire; figyelemre kell méltatni a külföldi némettség viszonyait; ki kell domborítani a világtörténelmi kapcsolatokat; súlyt kell vetni a népszövetségre; tekintetbe kell venni a tanuló egyéniségét; fel kell használni a helytörténet adatait; gondolni kell a jelennel való kapcsolatra.

Ezután megismerkedünk a tanítástervvel és a reá vonatkozó útasításokkal. A VI. osztály anyaga genetikus összefoglalásokból áll. Ezek az összefoglalások történelmi elmélyedéssel ugyanazt tárgyalják, mint nálunk a közgazdasági és jogi ismeretek.

A IV. fejezet a tananyaghoz vezető útát ismerteti: az olvasmány (történelmi források, szépirodalmi művek, tudományos szöveg, hirlapok) felhasználását, a helytörténet alkalmazását, gyűjtemények létesítését és múzeumok látogatását, a kirándulások szerepét, a nyelvkincs és szólások értékesítését, a térképek, képek és táblázatok felhasználását.

Az V. fejezet a tananyag feldolgozását tárgyalja. A szerző, a tanár és tanuló előadásáról és kérdéseiről, az írásbeli feladatok, rajzolás és kézimunkáról, a kérdőláda szerepéről, az oknyomozó és genetikus tárgyalásról, a múlt és jelen kapcsolatairól, a belső szemléltetés, élményesítés és dramatizálásról értekezik.

A tanítási egység feldolgozása a következő fokozatok szerint történik: 1. a munka alapjainak megállapítása: olvasmány (forrás, költői mű, tudományos szöveg, újságcikk), a nyelvkincs és szólásmódok, képek, térképek, modellek, történeti maradványok és emlékek, kirándulás, múzeum, a mindennapi élet eseményei, a szülőföld lüktető élete; 2. a munka tervszerű keresztülvitele: az anyag feldolgozása a munka alapjainak módszeres felhasználása s a tanár és tanuló együttes munkája által; 3. a munka eredménye: összefoglalás és rendszerezés; 4. az eredmény megerősítése: élőszóban, írásban, dramatizálva, rajzokkal és kézimunkával.

A VI. fejezet a koncentrációról szól.

A VII. fejezet a tankönyv kellékeit ismerteti. A tankönyv értéke attól függ, hogy mennyire tudja a tanár a tanítás szolgálatába állítani. Mégis nem az a jó tankönyv, amelyik holt betűismerethez vezet, hanem az, amely a tananyag feldolgozásához jelentékeny munkaalapot nyújt, s az el-sajátítást és továbbhaladást szolgálja. Ébresszen a tárgy iránt szeretetet és vesse meg a későbbi önképzés alapjait. A jó tankönyv nemcsak anyagot ad, hanem megmutatja a korszerű feldolgozás irányelveit is. A tankönyvnek figyelemmel kell lenni a gyermeklélektanra: tükröztesse az ifjúság sajátos szellemét, mutassa be a való életet és legyen szemléletes. A tulajdonképpen anyag mellett képek, térképek, vázlatok, források, költői feldolgozások stb. felvétele nélkülözhetetlen. Ne tartalmazzon a tankönyv olyan eredményeket, melyeket közös munkával kell megállapítani. Ennélfogva bizonyos értéktételek, logikai kapcsolatok és összefüggések, analógiák és ellentétek, genetikus fejlődések nem valók a tankönyvbe. A tankönyvnek nincs kizárólagos szerepe, hanem a munka alapjainak egyike (akárcsak a kép, térkép, rajz, történelmi forrás, költői mű, stb.).

A szerzőnek a tankönyvről vallott újszerű felfogását teljes egészében helyeseljük.

A VIII. fejezet tanítási tervezetéből áll. Kivétel nélkül művelődés-történeti tárgyakat dolgoz föl. Ennek valószínű oka: a szerző a politikai események tanítását sokkal könnyebbnek tartja. Ez az igazság azonban nem teszi megokolttá a politikai történelem teljes mellőzését.

Ismertetésünk nem volna teljes a tanítás gyakorlati keresztülvitelének bemutatása nélkül. A következőkben két tanítási vázlatot közlünk.

A) *Tanítás a II. osztályban. Tárgy: A régi Spárta.*

1. *A munka alapjai:* Görögország térképe, képek, képeskönyv, elbeszélés a történelmi olvasókönyvből, Tyrtaios: Föl a harcra, spártai mondások: Miért ninc városunknak fala? A mi testünk a fal. — Ezzel, vagy ezen.

2. *A munka terszerű keresztülvitele.*

a) *A színhely feldolgozása.* Görögország térképe alapján közös munkával a következő kultúrkép keletkezik: az Eurotas völgyének az államalkotásra való alkalmassága; gazdasági lehetőségek: földművelés és rétgazdaság a folyó mentén, szőlő és oliva a napos dombokon, legelők a lejtőkön, a tengerhez való közelség, de a zátonyok miatt a hajózásra veszélyes.

b) *A színhely történeti megelevenítése.*

A tanár a dór honfoglalást és Spárta város alapítását tárgyalja, majd pedig »A régi Spártában« c. olvasmány előadása, olvasása vagy olvastatása következik. Az olvasmány a következő: »Kr. e. 600 körül vagyunk. A nap éppen megjelenik a hófedte hegyek fölött. 15—20 ifjúból álló csapatok dalolva menetelnek az Eurotas felé, hogy fürödjének. Egy választott idősebb bajtársé a vezetés. Fürdés után alapos tornagyakorlatokat végeznek. Jaj az ügyetlennek és engedetlennek: a parancsnok megkorbácsolja. Ismét énekszóval térnek vissza a városba, ahol a közös étkezéshez készülnek. Mindenki visz valamit. Étkezés alatt tilos a fölösleges beszéd. Katonás rövidséggel és pontossággal kell beszélni. Napnyugtakor a folyóból kákát hoznak, hogy közös fekvőhelyüket mindig újból megcsinálják. Így élnek 20 éves korukig, a hadseregbe való sorozás sóvárogva várt napjáig. — A termékeny Eurotas-völgyben van a teljesjogú spártaiak földje. Mindenkié egyforma. Rövidre nyírt helóták munkálják. Néhány spártai asszony éppen jelen van és ellenőrzi munkájukat. A ház urát azonban hiába keressük ott. A testi munka a rabszolgára tartozik, nem a szabad spártaira. Az asszony vesződik a szolganéppel. A spártai férfi a Taygetos erdőségeiben zergére vadászik, ahol Pán, a mekegő isten bakalakban a babérbokrokban és a forrásoknál lakó nimfákat ijesztgeti, ahol a gyors lábú Artemis istennő a szarvasgímet árkon-bokron át üzi. Az elejtett vadat a férfiak közös ebédjén szolgálják föl, ahol egyébként a feketeleves a főfogás. — Spárta falusi utcái csendesek. Spárta legmagasabbrangú és félelmetes tisztviselői, a felügyelők (ephorok) mindenki részéről tisztelettel üdvözölve sietnek a tanács házába. A piacon a környékbeli falvak iparosai agyagedényeket és vasárúkat kínálnak. Szegényes külsejük van; spártai mesterember nem gazdagodhat meg; a spártaiak vaspénzzel fizetnek, így parancsolják a törvények, a néphit szerint így rendelte el Lykurgos. — Ma azonban a méhrajhoz hasonló mozgalmas élet van a városban. Éljen a háború. A 30 éven felüli spártaiak így határoztak, az öregek tanácsa (gerusia) így akarta. A harco-

sok virágokkal ékesítve, csillogó hadi felszereléssel sietnek a soraközö- helyre. A hegyőrök és mesteremberek is gyülekeznek, noha nem vehettek részt a népgyűlésen. Most megjelenik a két király egyike harci paripán. Nemsokára harsogó nótaszóval elvonulnak. Az asszonyok és leányok rövid útr: követik őket. Könnyet senki sem ejt; mindenki büszke hősére. Vagy a pajzsza, vagy azon vissza! — kiáltják búcsúzóul. Ilyen sereg legyőzhetetlen és mindig harcrakész volt. Ezért uralkodtak a spártaiak az egész Peloponnesos fölött. A közös beszélgetésben gyakorlott osztály most megkezdte a munkát. Mivel az olvasmány sok dolgot csak érintett, ez megindítja az osztály érdeklődését és munkakedvét. Az olvasmány hiányaira a tanulók mutatnak rá kérdéseikkel, pl. milyen volt a 15 éven aluliak élete? A beszélgetés a következő tagozódást mutatja: az ifjúság napi élete; a férfiak és asszonyok élete; a helóták és periojkok élete; az előljárók teendői; a hadbavonulás. Az osztály közös munkával konkrét képeket alkot. Néhány megoldandó probléma: a spártai ifjú élete 20 éves koráig; a spártai férfi napi életmódja; az anya leányaival; egy periojk napi életfolyása; egy helóta gondolatai, mikor munkáját ellenőrzik; az ephorok feladata, törvényszéki tárgyalás (esetleg dramatizálva); az öregek tanácsa (esetleg dramatizálva); a népgyűlés lefolyása; a két király; háború; a spártaiak magatartása, a periojkok és helóták gondolatai és kívánságai. A képszemléltetés még fokozza az érdeklődést. A hadbavonulást tárgyalva Tyrtaios harci dalát mutatják be.

3. *Munkaeredmény:* a konkrét anyagból általános fogalmak alkotása. A spártai állam földrajzi viszonyai; államismereti eredmények: egy uralkodó osztály, 2 király, a 28 tagból álló öregek tanácsa, a népgyűlés a 30 éven felüliek részvételével, 5 felügyelő (ephor), társadalmi eredmények: spártaiak, periojkok, helóták, gazdasági, katonai és szellemi állapotok.

4. *Az eredmény megerősítése:* szóban, írásban, dramatizálva, rajzolás, kézimunka (fegyverek, eszközök).

5. *A jelennel való kapcsolat megállapítása:* bibliai események és közösségünk viszonyai Kr. e. 600. körül; spártai eredetű szólások: spártai szigor, spártai egyszerűség, lakónikus felelet; mit tanulhatunk a spártaiaktól?

B) *Tanítás a IV. osztályban. Tárgy: Poroszország gazdasági fejlődése Nagy Frigyes idején.*

1. *A munka alapjai:* honismereti kirándulás az oppelni járásban (a Nagy Frigyes alapította községek); az oppelni járás, Szilézia és Porszország térképe Nagy Frigyes idejéről és a jelenről; oppelni naptár; megfigyelésre utalás; a községek viszonyai, helység nevek, család nevek; olvasmány: Nagy Frigyes gondoskodik az iparról és a kereskedelemről; szólás: A béke ideje alatt egy tartományt nyertem.

2. *A munka tervszerű keresztülvitele.* Az új anyag tárgyalása a honismereti kirándulást követő órán történik. A munka három részből áll:

a) A kirándulás tapasztalatainak értékesítése, s az oppelni járás 1736. évi és mai térképének összehasonlítása alapján a helytörténet anyagának feldolgozása. Az oknyomozó tárgyalás során megismerkednek a tanulók a merkantilista gazdasági politikával.

Az első részegység összefoglalása és többoldalú megerősítése (belső szemléltetés: egy telepés nekiindulása, utazása, megérkezése és új életének

kezdetre; rajzolás; dramatizálás: telepések verbuválása, párbeszéd a régi és új otthonról; a múlt és jelen összehasonlítása s az ebből eredő kötelességek.)

b) Szilézia tárgyalása a helytörténeti ismeretek segítségével az első részegységhez hasonló módon.

c) A második részegységben szerzett ismeretek kibővítése: Nagy Frigyes gazdasági politikája Poroszországban (mezőgazdaság, erdészet, ipar, kereskedelem, telepítés, útépités, csatornázás, államháztartás, kivitel, behozatal, vám, kereskedelmi mérleg, monopólium, adópolitika). A tárgyalás nem általánosságok közt mozog, hanem konkrét tényeken alapszik.

3. *A jelennel való kapcsolat:* Nagy Frigyes gazdasági-társadalmi intézkedéseinek a mai viszonyokkal való összehasonlítása; a hazai ipar és nyerstermények pártolása.

E két tanítási vázlatból fontos tanulságok meríthetők. A II. osztály anyagának tárgyalása novellaszerű olvasmányok segítségével történik. Az olvasmányokat a tanár és a tanulók is fölolvashatják, de leghatásosabb a tanár szabad előadása. A konkrét tényeket tartalmazó olvasmány érdeklődést kelt, öntevékenységre serkent, és a tanulókat tervszerű munkaközösségben egyesíti. A mi történelmi olvasókönyveinket is ilyen módon kellene megszerkeszteni. Minden óra a jelen viszonyaiból indul ki és azzal fejeződik be, ami a történelmet az élet szolgálatába állítja. A nemzeti történelem tanításában a szülőföld szemléleti ismeretei kibővülnek az egész országra vonatkozó ismeretökké. A tanítás nem tér vissza kiindulási helyére, a szülőföldre, mert ezzel partikuláris érdekek szolgálatában állna, és az egyetemes nemzeti szempontok elhomályosulnának.

Amikor Manderla történetdidaktikájának kiváló értékeit bemutattuk, szükségesnek tartjuk annak megállapítását, hogy a dramatizálás kérdésében nem értünk egyet a jeles szerzővel, sőt a leghatározottabban szembe helyezkedünk vele. Részben kételkedünk megvalósíthatóságában, részben komolytalan eljárásnak tartjuk. Elismerjük, hogy fiatalabb gyermekekkel sikerrel lehet meséket megjeleníteni, de a történelmi események újraélése ily módon lehetetlen, a polg. isk. tanítás színvonalának pedig nem felel meg. A kézimunka alkalmazását sem tartjuk kivihetőnek, arra különben idő sincs.

Ezektől eltekintve Manderla műve a történetdidaktikai irodalom nagy nyeresége, maradandó értékű alkotása. A magyar polgári iskola történet-tanárai sok okulást meríthetnek belőle. (Szántó Lőrinc.)

Biczó Ferenc; Az irodalom tanítása a leányiskolában. Budapest: é.n. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.

Biczó Ferenc munkája a Vajthó László szerkesztésében nemrég megindult *A tanítás problémái* c. sorozatnak második számaképp jelent meg. Az első számot, amelyik Vajthó hasonló tárgyú gondolatait adja elénk, épp e hasábkon már volt alkalmunk ismertetni.

Biczó is a nyolcosztályú középiskola szempontjából nézi a kérdést, így a polgári iskolai irodalomtanítás ismét csak részben veheti hasznát a